

УДК 371.48

Надія КАЛІНІЧЕНКО

доктор педагогічних наук,
професор кафедри біології та методики її викладання
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна
e-mail: kalinichenko11@ukr.net

НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ У ДИДАКТИЧНІЙ СИСТЕМІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Вірте в талант і творчі здібності дитини...

В. Сухомлинський

Стаття знайомить з науково-теоретичними джерелами, у яких досліджуються проблеми навчання обдарованих учнів у дидактичній системі відомого українського педагога-гуманіста Василя Сухомлинського, шляхи та умови формування творчих здібностей школярів, та містить певні методичні поради щодо організації навчально-виховного процесу, спрямованого на формування творчої особистості дитини, долучення учнів до пошуково-дослідницької діяльності на уроках, у наукових гуртках, де старшокласники займалися дослідженнями і експериментами (поєднання зусиль рук і розуму).

Ключові слова: обдарованість, творчість, розумове виховання, дві програми навчання. методичні підходи до формування знань, умінь та навичок, творчий характер пізнавальної діяльності, актуальність ідей Василя Сухомлинського.

Сучасний стан суспільного розвитку, динамічні зміни в усіх сферах людської діяльності зумовлюють зростаючу потребу суспільства у формуванні творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, креативних можливостей, здатної до створення та засвоєння інновацій у будь-якій галузі. Вирішення цього важливого завдання покладено насамперед на систему освіти, що потребує принципово нових підходів до навчання, виховання та підготовки до самостійного життя підростаючого покоління, постійного оновлення форм та методів навчання з метою більш ефективного впливу їх на розвиток творчої особистості учня.

Стаття присвячена проблемам навчання обдарованих учнів, аналізу психолого-педагогічних чинників формування творчої особистості школяра, їх розумовому вихованню. Розумове виховання в теорії навчання розглядається як цілеспрямована діяльність педагогів з розвитку розумових сил і мислення учнів, прищеплення їм культури розумової праці.

У психолого-педагогічній літературі вживають також термін «розумовий розвиток» – розвиток, спрямований на удосконалення інтелектуальної сфери і здібностей особистості.

Мета розумового виховання – забезпечення засвоєння учнями основ наук, розвиток їх пізнавальних здібностей і формування на цій основі наукового світогляду. Його зміст – система фактів, понять, положень з усіх галузей науки, куль-

тури і техніки. Ці знання мають бути систематизовані, постійно поповнюватися. Реалізація засад розумового виховання школярів неможлива без врахування і застосування на практиці досягнень вітчизняної та зарубіжної науки, зокрема і психолого-педагогічних досліджень у царині механізму творчості.

На рубежі ХХ–ХХІ століть світова цивілізація змінюється прискореними темпами, що викликано формуванням постіндустріального суспільства, поширенням процесів глобалізації та інформаційних технологій. Науковці стверджують, нова цивілізація – ноосферно-космічна, найбільшого успіху досягає в державах, які мають висококваліфіковані кадри у високотехнологічних галузях виробництва. Тому проблема обдарованості, творчості, розвитку інтелекту займає вагоме місце у державній політиці, відповідно визначаючи зміст, форми і технології навчання і розвитку обдарованих дітей та молоді, стимулювання творчої праці, підтримки талантів з врахуванням визнаного в світовій педагогічній спільноті результативного історичного досвіду. 39-а сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО затвердила рішення про відзначення у 2018 році на рівні ЮНЕСКО 100-річчя від дня народження педагога-гуманіста Василя Сухомлинського, визнаючи його вагомий внесок у розвиток теорії і практики навчання і виховання підростаючих поколінь, зокрема в дидактико-методичну систему навчання і виховання обдарованих учнів, у мотиваційну, процесуальну та

результативну складові учіння. Академік О. Савченко зазначає, що в Павлівській школі ця система передбачала: цілеспрямоване і різнопланове формування у дітей бажання вчитися; постановку вчителями всіх предметів поточних і перспективних цілей розвитку мислення і творчих здібностей учнів з різними навчальними можливостями; досягнення тісного взаємозв'язку мовленнєвої, розумової та трудової діяльності дітей; залучення школярів до дослідницької діяльності; проведення уроків мислення в природі – біля джерел думки; творчі роботи учнів з розвитку мовлення і літературної творчості (складання учнями описів, розповідей, казок) [1, 8].

Враховуючи індивідуальні здібності учнів, Василь Сухомлинський у своїй практичній роботі використовував дві програми навчання: перша – це обов'язковий для заучування й збереження в пам'яті матеріал, друга – позакласне читання, а також інші джерела інформації. Він писав: «Раджу всім учителям: створюйте інтелектуальний фон для запам'ятовування, заучування, збереження в пам'яті програмного матеріалу. Учень міцно засвоює лише тоді, коли він думає. Думайте над тим, як зробити предметом мислення, аналізу, спостереження те, що в даний момент вивчається або незабаром вивчатиметься на уроках» [3, 148]. Цьому сприяла і дослідницька атмосфера, яка створювалася як на уроках, так і в позакласній роботі. Це праця на пришкольніх дослідних ділянках, у саду Матері, на колгоспних полях, у майстернях, на уроках мислення у природі. Навчати дітей мислити павлівський педагог розпочинав з шестирічного віку, працюючи з дошкільнятами у «Школі радості», по дві години на тиждень впродовж навчального року. Це були незвичні уроки – подорожі в природу, розвивальні ігри, колективна праця, які формували інтелектуальні інтереси, будили думку. Для розвитку обдарувань дітей у початкових класах Учитель створив 300 яскравих картин на основі спостережень, які ввійшли в історію освіти як 300 сторінок «Книги природи». Для всіх вікових груп учнів розроблялася тематика творчих письмових робіт. Для молодших школярів – казки, замальовки, твори-мініатюри, поетичні етюди; у старших класах учні писали твори-роздуми, висловлюючи власну думку про події, вчинки, явища, вправлялися у віршуванні. В. Сухомлинський поєднував класно – урочну систему навчання з іншими організаційними формами. На уроках павлівські вчителі поєднували теоретичні знання з практичною роботою, що сприяло учням їх усвідомленому сприйняттю та застосуванню, виявленню рівня засвоєння знань, розвитку пізнавальних сил, щоденному відкриттю нового,

його поясненні та обґрунтуванні. Загальнодидактичні методи: бесіда, розповідь, пояснення, лекція, опис, робота з термінами і поняттями, інструктаж, показ, демонстрація та ілюстрація, самостійна робота з підручником та іншими джерелами забезпечували первинне сприйняття знань і вмінь учнями. Для усвідомлення, розвитку і поглиблення знань використовувалися різноманітні вправи, пояснення явищ природи, процесів праці і суспільного життя, творчі письмові роботи, виготовлення навчальних посібників і приладів, лабораторні роботи, досліди, трудова діяльність, що забезпечувало вдосконалення вмінь та поглиблення і розширення знань, сприяло процесу загального розумового розвитку дитини, а також морального, трудового та естетичного розвитку. Вагоме місце в розвитку учнівських обдарувань займали конференції, навчальні екскурсії на природу, в музеї, на виставки, підприємства; заняття в гуртках, факультативах; виробнича практика, самоосвітня робота [2, 62].

Оминувши роботу учнів за певним навчальним алгоритмом, намагаючись одразу навчити їх евристичним способам здобуття знань і вмінь, педагоги, вважав В. Сухомлинський, ігнорувалимуть природну єдність репродуктивної й творчої пошукової діяльності, від чого застерігає більшість вчених. «Важко собі уявити, – пише М. Кларін, – щоб навчання завжди зводилося до організації чистої репродукції, ще більш нереально уявити собі навчання на суто дослідницькій основі» [4, 5]. У процесі розумового виховання школяр повинен *навчитися мислити*. Мислення вченими розглядається як процес опосередкованого й узагальненого пізнання предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відносинах. У процесі цілеспрямованого навчання і учіння, відповідно до індивідуальних особливостей, учні розвивають різні види мислення: діалектичне – вміння бачити в явищі суперечності, тенденції розвитку, зародження нових; логічне – встановлення узагальнених зв'язків між новими знаннями і раніше засвоєним матеріалом, приведення їх у певну систему; абстрактне – абстрагування від неістотних, другорядних ознак, виділення загальних та істотних і на цій основі формування абстрактних понять; узагальнююче – знаходження загальних принципів і способів дій, що поширюються на певну низку явищ; категоріальне – вміння об'єднувати поняття в класи і групи на підставі певних істотних ознак подібності; теоретичне – здатність до засвоєння знань високого рівня узагальнення, розуміння наукових засад і принципів розвитку певних галузей знань, виявлення залежності та закономірності існую-

чих між явищами зв'язків ; індуктивне – рух думки від окремого до загального, від фактів до узагальнень, висновків; дедуктивне – рух думки від загального до окремого; алгоритмічне – неухильне дотримання інструкції, яка вказує строго послідовність дій, що забезпечує отримання результату; технічне – розуміння наукових засад і загальних принципів виробничих процесів; репродуктивне – актуалізація засвоєних знань для розв'язання завдань відомого типу або виконання дій у знайомих умовах; продуктивне – самостійне вирішення людиною нових завдань на основі набутих знань, а також із використанням нових даних, способів і засобів, необхідних для їх вирішення; системне – здатність виявляти зв'язки між науками, розуміти загальнонаукові закони, покладені в основу їх розвитку, мати загальні уявлення про закономірності розвитку природи і суспільства.

Особлива роль у розумовому вихованні належить *формуванню інтелектуальних умінь*. Цьому сприяє робота з різними типами завдань: дослідницькими (спостереження, дослідництво, підготовка експерименту, пошуки відповіді в науковій літературі, екскурсії та експедиції з метою збирання матеріалу та ін.); порівняльними (від простіших до порівнянь, що виявляють подібність або відмінність понять, складних явищ); на впорядкування мислительних дій, використання алгоритмів або самостійне їх складання; пов'язані з аналізом і узагальненням ознак для виокремлення явища в певний клас чи вид. Успіх навчальної діяльності учнів, їх розумовий розвиток значною мірою залежать і від рівня сформованості в них навчальних умінь. Окрім розглянутих умінь, самостійна навчальна діяльність передбачає також вироблення в учнів умінь зосереджено та уважно працювати, долати труднощі, розвивати пам'ять і використовувати різні її види (логічну, моторну, зорову), вести спостереження і нотатки, володіти деякими раціональними способами розумових дій, контролювати себе.

В. Сухомлинський наголошував, що мистецтво і майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб, розкривши сили і можливості кожної дитини, *дати йому радість успіху в розумовій праці*. Це досягається через індивідуалізацію – і в змісті розумової праці (у характері завдань), і в часі. При такому підході всі учні просуваються вперед – одні швидше, інші – повільніше. У оцінці, отриманій за свою роботу, дитина бачить власну працю, напругу зусиль; навчання приносить йому моральне задоволення, радість відкриття. Взаємна доброзичливість вчителя і учня при цьому поєднується з взаємною довірою. Аналізуючи уроки математики своїх колег, педагог відзначає, що під

час рішення задач (а рішення задач займає 90 % часу) клас у них як би розділяється на декілька груп. У першій групі – найбільш підготовлені, обдаровані діти, один-два учні, для яких, окрім програмних, вчитель підбирає завдання, що виходять за межі програми: розуму цих учнів дається робота посильна, але і нелегка, що вимагає напруги; діти одержують і складні завдання, коли допомога вчителя може полягати лише в підказці, спрямуванні пошуку [3, 7]. У навчально-виховному процесі Павлівської середньої школи учні долучалися до *пошуково-дослідницької діяльності* у наукових гуртках, де старшокласники займалися дослідженнями і експериментами (поєднання зусиль рук і розуму). Спільно з вчителями експерименти проводилися на уроках хімії, фізики, біології, трудового навчання, у гуртках, на базі дослідних ділянок, у саду, в теплиці-оранжерей, на колгоспних полях, в садах та домашніх городах. Проводилися консультації з місцевими інженерами, агрономами, раціоналізаторами, науковцями науково-дослідних установ. Це забезпечувало реальну можливість творчого використання отриманих на уроках теоретичних знань у своїй практичній діяльності, збагачувало життєвий досвід, сприяло усвідомленому виборі майбутньої професійної діяльності.

Василь Сухомлинський наголошував, що учитель повинен «знати здоров'я дитини, знати індивідуальні риси її мислення, знати сильні і слабкі сторони її розумового розвитку» (Т.5. – С. 217); «в учінні повинна бути індивідуалізація: і в змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі» (Т.2. – С. 468). Якщо до всіх підходити з однаковою міркою, стригти всіх під одну гребінку, вважав він, можна у деякої частини дітей утвердити почуття ненависті до школи, до навчання, до книги. Щоб уникнути цього, слід «бачити труднощі кожної дитини в сприйнятті матеріалу» (Т.2. – С. 460), «глибоко продумувати шляхи подолання учнями труднощів його засвоєння» (Т.5. – С. 10) і «навчити вчитися» (Т.4. – С. 413); «дати інструмент учіння»; «вчити дітей думати» (Т.4. – С. 77); «створити передчуття успіху» (Т.5. – С. 12); «запрягти у посильну розумову працю, яка обіцяє і приносить успіх» (Т.5. – С. 239); «виховати органічну потребу в самоосвіті», «бажання набувати знання протягом усього життя» (Т.4. – С. 10); «навчити самостійно користуватися цінностями із скарбниці людської культури» (Т.5. – С. 252).

Особливо актуальними нині є ідеї В. О. Сухомлинського про удосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі, де триває перехід на нову структуру і зміст навчання. Роки перебування в початкових класах повинні, на

його думку, стати для дитини «школою радісного здивування» (Т.5. – С. 577), «школою мислення», «оволодіння п'ятьма найголовнішими вміннями, з яких складається велике вміння вчитися: читати, писати, думати, спостерігати явища навколишнього світу, виражати думку про те, що я бачу, роблю, думаю, спостерігаю». Він неодноразово застерігав педагогів від поспішних діагнозів щодо розумового розвитку молодших школярів і радив «не допускати розчарування дитини в навчальній праці» (Т.4. – С. 26). «Справжня школа, – наголошував В. О. Сухомлинський, – це царство діяльної думки» (Т.5. – С. 573), а школяр – не пасивний об'єкт навчання і виховання, а активна творча сила, активний учасник процесу оволодіння знаннями» (Т.4. – С. 214). На думку вченого, «в розумовій праці школяра на першому місці мають стояти не заучування, а думка, жива творчість» (Т.5. – С. 367); «в основу системи навчання треба покласти яскраву думку, живе слово і творчість дитини» (Т.5. – С. 340).

Мета докорінної перебудови сучасної школи полягає в переорієнтації на розвиток здібностей і обдарувань дітей, їх пізнавальних інтересів, підвищення загальної культури кожного учня, формування творчо активної особистості.

У 1962 році у статті під назвою «Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів» Василь Олександрович писав: «Педагогічний колектив прагнути до того, щоб школа повністю задовольняла індивідуальні інтереси й нахили всіх учнів» (Т.5. – С. 138).

Прагнучи до реалізації поставленої мети, В. Сухомлинський спрямовував учителів на постійні пошуки нових ефективних форм і методів роботи з учнями на уроках і в позаурочний час, на створення такої системи навчання і виховання, яка б забезпечувала *оптимальний розвиток творчої обдарованості, здібностей і нахилів учнів*.

У школі проводились години улюбленого предмета і години творчості, діяла широка мережа факультативів, гуртків: науково-предметних, науково-технічних, літературно-творчих, трудової творчості, художньої культури; ляльковий театр, бригади малої механізації і юних механізаторів та ін. У кожному з численних об'єднань за інтересами було від 3 до 12 учнів. Значною частиною гуртків для учнів початкових і 5–7 класів керували старшокласники. Школярі займались авіамоделізмом, радіосправою, електротехнікою, фотосправою. Охоче працювали в гуртках прикладного мистецтва випилювання, різьблення, випалювання, ліплення. Колектив учителів прагнув до того, щоб робота гуртків не лише сприяла підвищенню рівня знань, інтересу учнів до навчання, а

й розвивала їх ініціативу, самодіяльність, творчість, спонукала до винахідництва. В технічних гуртках виготовлялись радіоприймачі, прилади і наочні посібники з фізики, хімії, математики, астрономії, діючі моделі машин і механізмів. Гордістю дітей були зроблені їх власними руками міні сільгоспмашини, трактор, два автомобілі, сівалки, косарка, молотарка, зерноочисні машини. Частина з них і нині зберігається в музеї В. Сухомлинського.

Не втратили своєї актуальності ідеї В. Сухомлинського:

- про забезпечення дослідницького характеру розумової праці учнів, розвитку їх допитливості, про необхідність навчання їх мистецтву мислення на всіх етапах навчання (розвивати інтелектуальні потреби – «дізнатися, пояснити, дослідити, заглибитися в те чи інше питання» (Т.4. – С. 24); «вчити бачити, шукати і відкривати причинно-наслідкові зв'язки, відповідь на питання «чому?» (Т.2. – С. 472); «спостерігаючи, думаючи, вивчаючи, зіставляючи, діти знаходять істину або ж бачать, що для відкриття істини потрібні нові спостереження, потрібне читання, експериментування» (Т.4. – С. 209); «постановка проблемних питань» (Т.4.–С. 251); «спеціальні завдання на мислення, побудовані на спостереженнях» (Т.4. – С. 255); «вправляти в доказово-мислительській діяльності», «тримати клас у стані дискусії», в ході якої учень досліджує протиріччя і визначає свою точку зору);
- про творчий підхід вчителя до вибору і оптимального поєднання методів навчання, які забезпечують первинне сприйняття, усвідомлення, засвоєння, систематизацію, розвиток, поглиблення і трансформацію знань, «приведення наявних знань у стан активної діяльності, рухомості» (Т.2.–С. 489);
- про виховання активної позиції учнів щодо знань і удосконалення форм їх добування («спостереження – найважливіше джерело енергії розуму» (Т.2. – С. 472), читання («виховати школяра допитливим, вдумливим читачем» (Т.5. – С. 431), «екскурсу учня у власні думки», «дослідження своєї комори знань» (Т.2. – С. 456);
- про доцільність створення окремої програми інтелектуального і трудового розвитку й удосконалення обдарованих дітей; про виховання органічної потреби в самоосвіті, постійному самостійному прирощуванню знань, озброєння учнів технологією самоосвітньої роботи (виділення тем для самоосвіти з кожного предмета, завдання для тривалих самостійних спо-

- стережень, досліджень і узагальнень; дні самоосвіти, звіти про самоосвіту тощо);
- про удосконалення домашньої навчальної роботи учнів, яка має забезпечити «розвиток, поглиблення знань, удосконалення вміння вчитись», підготовку до оволодіння знаннями в класі, розвиток індивідуальних нахилів і запитів, задоволення і розвиток багатогранних інтелектуальних потреб; про індивідуалізацію домашніх завдань і їх творчий характер («аналіз, дослідження, порівняння – ці форми активної розумової праці повинні пронизувати домашні завдання», складання анотацій на прочитані книжки, підготовка рефератів, написання творів, проведення елементарних розрахунків конструкторського характеру тощо);
  - про забезпечення широкого застосування знань («розвиток розумових здібностей – це знання в русі, в застосуванні» (Т.5. – С. 430), «активне застосування знань породжує справжню освіченість» (Т.5. – С. 436); виконання учнями творчих робіт, складання задач, пов'язаних з працею, технічним конструюванням та моделюванням; залучення учнів до керівництва гуртками, проведення вечорів науки і техніки; підготовка учнів до просвітницької роботи та ін.;
  - про створення інтелектуального середовища, оформлення шкільних приміщень. «Обстановка, що оточує дитину, повинна її до чогось закликати, чогось учити,.. пробуджувати в неї думки» (Т.4. – С. 116).

Учням початкової ланки були адресовані змінні стенди: «Чому це так буває?», «Навіщо так роблять?», «Де це відбувається?», «Як дізнатися?», «Подумай, як розв'язати цю задачу?», «Математика на кожному кроці», «Наші друзі в усьому світі» та інші. Навчальний корпус У-Х класів прик-

рашали панно, плакати-монтажі: «Знання – велике багатство», «Чи знаєш ти механіку?», «На кожному кроці «чому»?», «Сили природи. Прочитай книги про них», «Як працювати над твором», «Світ за тиждень», «Люби рідну мову», «Культура розумової праці», «Золота бібліотека юнацтва», «Прочитай ці книжки» та інші.

Дидактичні відкриття В. О. Сухомлинського: школа під блакитним небом, уроки мислення, дві програми навчання, Кімната думки, Куточок мрії, години творчості, Ланки юнацьких захоплень, Золота бібліотека дитинства, культ Книги і Рідного слова, Кімната Казки і Свято казки та інші, перевірені в практичній діяльності Павлівської школи, стали нині надбанням творчо працюючих вчителів, результативно сприяють формуванню у дітей та молоді наукового світогляду, розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості.

У передмові до книги «Школа В. О. Сухомлинського – живильне джерело духовності» (2013) [5, 3], академік Ольга Сухомлинська, так відповідає на питання «Павлівська середня школа: «Що зробило її відомою?» Звичайно, перш за все, особистість її директора, який створив у своїй уяві ідеальний образ школи, а потім поступово втілював у життя. Як показав Павлиш, це ніякою мірою не пов'язане з матеріальною базою школи (чим багатше, тим краще), її розмірами, соціальним складом дітей і в цілому зі змістом навчання (офіційними програмами). Образ школи – це вчитель, це «фон» на уроках і в позаурочний час, система ідеалів, цінностей і стосунків, це дух школи, яка кінець кінцем стає чимось значно більшим, ніж просто школа... Саме в авторській школі В. Сухомлинського, де кожна дитина формувалася як особистість, повноцінно розвивалися її здібності і обдарування.

Список використаних джерел

1. Савченко О.Я. Уміння учнів вчитися у дидактичній системі В.О. Сухомлинського / О.Я. Савченко // Наукові записки / Ред. кол.: В.В. Радул, С.П. Величко та ін. – Вип. 123. Т. II. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – (Серія: Педагогічні науки). – С. 8.
2. Сараєва О.В. Педагогічна система В. Сухомлинського: дидактичний аспект / О.В. Сараєва // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 43. – С. 60-64. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_43/issue_43.pdf
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1988. – 304 с.
4. Кларин М. В. Інновації в мировій педагогіці: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – Рига: НПУ Эксперимент, 1998. – 180.
5. Школа В.О. Сухомлинського – живильне джерело духовності / Деркач В.Ф., Явтушенко Л.С., Черньонкова Г.М. – Кіровоград: КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2013. – 136 с.

References

1. Savchenko O.Ya. Ability of students to study in the didactics system V.O. Sukhomlinskogo / O.Ya. Savchenko of // the Scientific messages / Editor of kol.: V.V. Radul, S.P. Velichko but other – Vip. 123. T. ²². it is Kirovohrad: IMEKS-LTD, 2013. – (Series: Pedagogical sciences). – S. 8.
2. Saraeva O.V. Pedagogichna system In. Sukhomlinskogo: didactics aspect / O.V. Saraeva // Collection of scientific labours. Pedagogical sciences. Issue 43. – S. 60-64. is Kherson: Publishing house KH DU, 2006 [Electronic resource] is access Mode: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_43/issue_43.pdf

3. Sukhomlinskiy V. O. Sto advices a teacher / V.O.Sukhomlinskiy. it is K. : Advices. shk., 1988. – 304 s.
4. Klarin M. V. Innovacii in mirovoy pedagogike: obuchenie on osnove issledovaniya, igry I diskussii (analiz zarubezhnogo opyta) / M. In. Klarin. it is Riga: NPU Ýêñiiãðèìãíò, 1998. –180.
5. Shkola v.o. Sukhomlinskogo is a nourishing source of spirituality / Derkach v.f., YavtushenkO L.s., Chernenkova g.m. – Kirovohrad: KOIPPO of the name of Vasyl Sukhomlinskogo, 2013. –136 s.

Калиниченко Н. А. Обучения одаренных учащихся в дидактической системе Василя Сухомлинского

Статья знакомит с научно-теоретическими источниками, в которых исследуются проблемы обучения одаренных учащихся в дидактической системе известного украинского педагога – гуманиста Василя Сухомлинского, пути и условия формирования творческих способностей школьников, и содержит определенные методические рекомендации по организации учебно-воспитательного процесса, направленного на формирование творческой личности ребенка, приобщение учащихся к поисково-исследовательской деятельности на уроках, в научных кружках, где старшеклассники занимались исследованиями и экспериментами.

Ключевые слова: одаренность, творчество, умственное воспитание, две программы обучения. методические подходы к формированию знаний, умений и навыков, творческий характер познавательной деятельности, актуальность идей Василя Сухомлинского.

Kalinichenko N. A. Teaching Gifted Students in the Didactic System of Vasily Sukhomlinsky

The article introduces the scientific and theoretical sources in which the problems of teaching gifted students in the didactic system of the famous Ukrainian teacher-humanist Vasily Sukhomlinsky, the ways and conditions for the formation of pupils' creative abilities are explored, and contains certain methodological recommendations for the organization of educational and educational process aimed at the formation of creative the personality of the child, the involvement of students in research and development at lessons, in scientific circles, where senior pupils Kiki engaged in research and experimentation.

Didactic discoveries of V. O. Sukhomlynsky: the school under the blue sky, the lessons of thinking, two teaching programs, a thought room, a corner of dreams, hours of creativity, Lankan youth hobbies, the Golden Childhood Library, a cult of Books and Native Words, the Fairy Tale Room and the Fairy Tale and others, tested in the practical activities of the Pavlik school, have become now the property of creatively working teachers, effectively contribute to the formation of scientific outlook among children and young people, the development of creative abilities and skills of independent scientific knowledge, self-education and amorealizatsiyi personality.

Key words: talent, creativity, mental education, two training programs. methodical approaches to the formation of knowledge, skills and abilities, the creative nature of cognitive activity, the relevance of the ideas of Vasily Sukhomlinsky.